

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 14.

У Новом Саду, 30. септембра 1912.

Год. V.

САДРЖАЈ: Монопол школских књига. — Прошлоост и садашњост експерименталне психологије. — Суђење и закључивање. — Народна просвета: Друштво „Проевета“ за првих десет година. — Словеначка дружба Ђирила и Метода. Учитељство: Учитељска организација. — Правила Савеза словенског учитељства у Аустрији. — Синдикати француских учитеља. — Друштво словеначких учитеља. — Практичне обраде: Оглед из катихеза за IV. разред основних школа. — Срески зборови: Седница новосадеког ереског учит. збора. — Преглед књига: Извештај о срп. вишој дев. школи у Панчеву. — Извештај о срп. вишој дев. школи у Сомбору. — Белешке. — Јаван рачун. — Књижевни оглас

Монопол школских књига.

Има већ три године како у нас постоји у новом издању и с новим тенденцијама монопол школских књига. Пређашњих година постојао је монопол делимично у колико се тичало Натошевићевих Читанака и Буквара, а остале књиге могле се узимати у помоћ која је којем учитељу згоднија, само ако је одобрена од школске власти. О тискаријама пак није водила власт рачуна.

Монопол књига у таквом облику како се код нас заводи не постоји нигде. Да је то добра ствар, прихваћена би била већ давно код напреднијег света него што смо ми. Кад је тај свет умео средити друге своје школске ствари напредно и ваљано, средио би ваљда и питање о монополу школских књига. Но ми видимо да тога нема. Ми смо међутим доспели да то питање средимо пре свију других важнијих школских питања. Но и том питању није био подстрек унапређење наставе и олакшање посла учитељу, него нас је водила томе трговачка тенденција: да се на књигама заради, да се може помоћи сиромашним школама. Но да се може што више зарадити на тим књигама, ударена им је свима јача цена него што је то пре било. На који начин ћемо, дакле, зарадити хиљаде да помогнемо сиротим школама? На Буквару ћемо подићи цену

за 18 филира, на Читанци за 12 филира, на пропису за 3 филира и т. д.

Ми смо цене подигли, а ви учитељи гледајте шта ћете, да протурите што више тих књига и прописева, а колико ће вам те књиге олакшати посао то тражите ви сами.

И опет велимо, тако се нигде не ради.

Но и то није доста. Да би се још лакше дошло до готових новца без велика посла, издавач монополисаних књига издао је комисионарима, да снабдевају школе и учитеље књигама, а он ће само да седи на каси и прима готове паре. Ви растуривачи монополисаних књига бочите се с комисионарима и носите њихову добру или злу вољу, кад хоће или неће да вам издаду потребне књиге и хоће ли одмах или кроз неколико дана. Дакле, није доста што се бочите с неподесним књигама, него се бочите и с набавком њиховом. А ко је одговоран за на време започет рад и за успех у томе раду? Је ли власник монопола, је ли комисионар? Не, тада ће учитеља свако повући на одговорност.

Оваког чега само може бити код нас.

Погледајте у Мађара, је ли притискао неко монопол. Погледајте у Аустрији има ли тога. Пођите и даље у мање и веће земље и народе и видећете да је тамо

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

безброј уџбеника, исто тако издавача и да је конкуренција у издавању књига у пуном жеку, па с тога ћете тамо и наћи надметања у издавању добрих уџбеника.

Но није само монопол најтежа сметња напретку доброг уџбеника, уз њега иде и апробација књиге. Ми апробирамо уџбенике преко школске власти и више ништа. Код сређеног света, где стручњаци имају реч (и то реч која се слуша), не апробира се књига таким путем, него главну реч о њој кажу учитељи на својим зборовима и та се реч прихвати.

Аустријски Школ. Закон од 1868. г. 25. маја § 7. наређује: да школске књиге за основне, средње и учитељске школе морају имати одобрење позваних органа за управу и надзор наставе. Та власт је земаљски школски савет. Но земаљски школски савет одабира за допуст књиге, тек по саслушању учитељских конференција (§ 8. Шк. З. 14. маја 1869.). Тек кад зборови изрекну своје мишлење о једном уџбенику, онда га земаљски школски савет шаље министру да га овај припусти као школску књигу.

И ово није само на хартији. Летос смо имали прилике уверити се лично да се ово практикује стално у Аустрији. У једној словеначкој школи повела се реч о новом Буквару (словеначком) који је недавно изишао и запита ли смо тамошњег колегу, управитеља школе (надучитеља), да ли ће се увести тај Буквар у школе. Он нам тада рече, да мора прво прећи суд учитељске окружне конференције.

Код нас се бега од суда стручњачког и кад се истиче потреба тога суда било за коју школску ствар, прави се кисело лице и обележава се то као једна дуга процедура која не доведе до цели. И ко то мишљење изриче? Они који ни приближна појма немају о тешкоћама у учитељеву раду. С тога није чудо што у нашој настави нема полета. Њој су већ и тако сасечена крила да једва живи, а кад јој се ускраћује још и оно што би јој управо живот освежило, онда с којим се правом тражи од наставе да ствара не-

могућности. Ни један раденик не може радити с празним рукама, нити с лошим оруђем, па какав би онда учитељ био волшебник да то може.

Невоља је и опет велимо што о нашем послу суде они, који у тај посао нису упућени. То не важи само за оне старешине који од примитивног појимања не иду даље, него још више за оне, који од свог академског образовања не виде ништа друго, сматрајући да је основна настава ситничарија као што су и деца ситна. Догод то устраје дотле наша школска ствар, ствар наше основне наставе нема услова за напредак. Тражити просветна напретка тамо, где је свака друга тенденција преча од просветне, то је једна јадна ствар пуна доказа о нашој незрелости и просветној заосталости. Један од тих доказа је и монопол школских књига, против којег ми учитељи морамо најистрајније одлучно устати.

Тај кшефт, да се помоћу школских књига опорезује народ, да издржава сиромашне школе, нема смисла. Народу треба отворено рећи какве су просветне потребе, а не заобилазним путем тражити порезу од њега на просвету. Филири који тим путем помажу десетак школа, сметају осталим стотинама школа. Слободном развиту добре школске књиге не сме се сметати. То је учитељство тражило од увек, то тражи и сад и тражиће док не извојује ту добру ствар.

С тога ће учитељство у својим месним и среским зборовима поново дићи глас против монополисања уџбеника и ићи за тим да се то укине, не обзирући се на монополске интересе. А ако коме треба монопол он нека га удара на друге општинске потребе. Само не знамо да ли би се могле општине дисциплинирати, да купују на пр. све црквене књиге, одежде и барјаке код манастирске штампарије. Така дисциплина једино се тражи од школе и наставе.

М.

❖ Купујте српске школске жигице. ❖

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

ПРОШЛОСТ И САДАШЊОСТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПСИХОЛОГИЈЕ.

Dr. phil. & paed. **Паја Р. Радосављевић** — Њујорк.

— Посвећујем брат Хрвату: **Жиги Чајковцу**,
проф. у Загребу. —

(Наставак.)

III.

Психологија, као што је већ објашњено, већим дијелом бјеше продукат других наука. У већини случајева први потицај за испитивање психолошких појава дат је са открићем врела грјешака у других наука, што је потицало од самих научњака.

У астрономији *Тихо Брахе* није акцендовао своје инструменте као нешто коректно, већ детерминираних њихове грјешке; додуше тек послѣје неколико стољећа појави се сумња у могућност грјешака у посматрача.

Астрономи су имали да биљеже вријеме када небеска тијела пријеђу преко паралелних линија у телескопу. Кад је звијезда на прагу тог свог пријелаза астроном почиње да броји куцаје сата. Кад се звијезда приближи и пријеђе преко линије он у своме духу фиксира мјесто у посљедњем куцају прије него што се пријеђе преко линије и мјесто у првом куцају послѣје тога. Положај линије у погледу на та два мјеста даје разломак секунде у којој се јавио пријелаз..

Год. 1795. британски астроном *Ројал* пронашао је да његов асистент, радећи са другим телескопом у исти мах, означиваше своје биљешке прекасно, за пола секунде. Касније та „грјешка“ бјеше износила до 0.8 секунде. Сва разлика бјеше довољно велика да озбиљно поремети калкулације, и пошто астроном није сумњао да би томе могао он сам бити крив, бламажа је, наравно, пала на његовог асистента, и овај изгуби своје мјесто (Сравни: *Greenwich Astronomical Observations*, 1795., св. III., стр. 319., 339.). Год. 1820. *Бесел* је систематски упоређивао своја посматрања са посматрањима других посматрача једне те исте звијезде. Разлика бјеше за половину секунде. Касније је он чинио сличне експерименте

са *Аргеландером* и *Струвеом* и увијек је нашао персоналну разлику. *Бесел* (*Astronomische Beobachtungen der Sternwarte zu Königsberg*, VIII. 3., XI. 4., XVIII. 3.) настојао је да изнађе разлог те персоналне еквације са варијантним условима. Он је први био који се послужио изненадним ишчезавањем или поновним јављањем звијезде мјесто сталног гibaња. Персонална разлика знатно се умањила. То изгледаше да доказује, како грјешка не лежи у срањивању сталног прогреса звијезде са изненадним куцајем сата. Наредни корак бјеше тај да се мењају куцаји, с резултатом, да за *Бесела* посматрања бјеху касније учињена са сатом који је куцао пола секунде него ли са сатом који куцаше секунде, усљед чега *Аргеландер* (*Argelander*) и *Струве* (*Struve*) не показивају партикуларну промјену. Испитивана је и друга тачка, наиме, ефекат видљиве брзине звијезде; у мирним границама персонална еквација није се промјенула.

Око 1838. год. персонална еквација почела је да обраћа редовну пажњу у астрономским, као што се то огледа из *Ajrvix* (*Airy*) [*Greenwich Astronomical Observations*, 1838., XIII.] и *Gerling*-ових (*Герлингових*) [*Astronomische Nachrichten*, 1838., VI., 249] апликација из те године.

Посве је природно било да се захтијевало упоређење астрономских рекорда (рабоша) са правим временом пријелаза. На сугестију чувеног математичара *Гауса* (*Gauss*), *Герлин* је удесио један вјештачки пријелаз, посматрани објекат бјеше спора шеталица. По свој прилици то је прво мјерење реакционог времена. Године 1854. *Празмовски* (*Comptes rendus*, 1854., XXXVIII., 748) сугерирао је један апарат који с једном освијетљеном тачком представља звијезду, и затварањем електричне струје смјеста пријеђе линију; упоређење правога времена са астрономовим рабошем даје праву количину његове персоналне еквације (особне једначине). Почев од овог времена овамо проналажени су различити облици апарата и извела су се многобројна истраживања. Астрономи су пронашли, да се у таким посматрањима види да звијезда каткада

прерано прелази преко линије, а каткада преспоро; и да то зависи од сваке варијације у методи посматрања и духовном стању посматрача. (Историју персоналне еквације опширно је изложио американски психолог у Кларк универзитету: *Sanford, Personal Equation*, у: „*American Journal of Psychology*“, 1888., год. II., стр. 3., 271. и 403.).

Али да се за часак обратимо једној другој науци. Нова физиологија, коју су основали ђаци *Јоханеса Милера (Müller)*, у којој су се појаве живота тумачиле физичким и хемијским процесима, — та нова физиологија бјеше субјекат знатног развића. *Ди Боа-Рејмон (Du Bois Reymond)*, показао је како експерименталне методе и физикалне апарате треба примјењивати на штудију физиолошких процеса. Мало затим *Хелмхолц (Helmholtz)* је мјерио брзину нервног пренашања (1850. г.), експериментално, ког је Јоханес Милер сматрао за фантазију. То је опет за собом повукло коншструкцију миографа и примјену *Пујлесе (Pouillet)* методе мјерења малих интервала (размака) времена.

Додуше живци су само периферијски дијелови нервног система (живчаног састава); жеља да се мјери вријеме што обухвата можћане процесе тек што није остварена. Така мјерења све до данас бјеху немогућа помоћу директних физиолошких метода. Додуше ствар је била прилично јасна, да су можћани процеси у уској вези са духовним процесима. Тај поглед довео је до тога, да су се сличне методе примјењивале и на жива људска бића. Надражај се апликовао (примјењивао) на коњу, на око или на уво и доба, што је потребно било да субјекат (особа на којој се експериментирало) реагира (одговара) са мишићним покретом, бјеше мјерено. Пошто је субјекат могао казати шта је искусио у различитим варијацијама експеримента пронашло се да је могуће мјерити вријеме осјета, акције и т. д. Физиолошки процеси одговарајући тим процесима бјеху донекле познати. Додуше, убрзо се открило, да се други духовни процеси, н. пр. дискриминације (разликовање), асо-

цијације (веза), и т. д. могу тако удесити да се и они мјере.

Год. 1865. *Дондерс (Donders)* је почео систематски да обрађује проблем психолошког временог мјерења, а за њим се појави и рад бечког физиолога Сигисмунда *Екснера (Exner)*. Хелмхолц је већ управљао експериментима свога ђака *Екснера* у мјерењу времена сензације (осјета); 1877. год. публикован је рад *Ауербаха (Auerbach)* и *Криса (Kries)* из његовог берлинског лабораторијума.

Додуше, интересовање физиолога кретало се у главном у дедуцијама које су изваћане у погледу на можћану акцију. Па и из простијих облика реакционог времена количина физиолошког знања што је добивено бјеше мала, и за сложеније форме тога та је количина износила нулу. Због тога је било посве природно, да су физиолози морали мало више завирити у тај предмет (Историјску страну експерименталне реакционог времена излажу: *Buccola, La legge del tempo nei fenomeni del pensiero*, Milano, 1883.; *Ribot, La psychologie allemande contemporaine*, Paris, 1885.; за књижевност тога проблема најбољи је: *Jastrow, Time Relations of Mental Phenomena*, New York, 1890.).

Већ из ово неколико ријечи види се, да су те двије науке, астрономија и физиологија, откриле и развиле методе за испитивање духовних времена; даљње развиће бјеше ствар психологијина. Једно друго врело нове психологије налази се у физиолошкој штудији чулних органа.

Најочитија метода за опредјељење функција живаца и живчаних органа коже, носа, ува или ока састоји се у томе, да се живи субјекат пита шта осјећа кад се примјењују различити надражаји. На тај начин дошло се до великог дијела знања о сензоричким (сензитивним, сенсибилним, осјетним) функцијама нервног система. Додуше, у тој форми проблем је чисто психолошке природе. Испитати да ли кожа „осјећа“ топлоту са физиолошког гледишта је индиректно (посредно) питање. Физиолошки живци коже могу одговарати топлоти са неким хемијским процесом. Да они одговарају тако може се закљу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чити на темељу хипотезе о кореспонденцији између јављања осјета топлоте и акције живца. (Наравно ја овдје не говорим о чисто објективним физиолошким експериментима живаца). Директно питање јесте питање психологије; од физиологије се оно иште ради своје сопствене сврхе, и психолошки се подаци сабиру све дотле докле су од употребе на овај начин. Додуше, физиологија је „физика и хемија тијела“, и чим психолошка дата престану захтијевати физичке дедукције и интересовање физиолога уопће престаје. И штудија психологије осјета и акције образовала је и још образује значајан дио физиологије.

Историјски узето, штудија осјета коже добила је свој први велики потицај од *Ernesta Хајнриха Вебера* (Weber) у његовој монографији: „Tastsin und Gemeingefühle“ (изашло у Вагнеровом „Handwörterbuch der Physiologie“, 1851., III. (2), 561., а и сепаратно; о Веберовом животу види: *Ludwig*, Rede zum Gedächtniss an Ernst Heinrich Weber, Leipzig 1878.). Послије овог рада видимо читаву поворку извјежбаних истражиоца у лабораторијама Лудвига, Ди Боа-Рејмона и њихових ђака (Сравни: *Funke & Hering*, Physiologie der Hautempfindungen und der Gemeingefühle, у: *Hermann's Handbuch der Physiologie*, 1880., III. (2), 287.; *Braunis*, Nouveaux éléments de physiologie humaine, Paris, 1888., II. св.).

И физиологија ока такође је много побудила психологију вида. С обзиром на функције оптичког система физиологија тешко да је дошла иза диоптрике ока. Скоро сво даљње знање састоји се из дедукција из духовних искустава субјекта. Примјера ради физиологија скоро ништа не зна о функцијама мрежњаче. Но, психолошки осјети боја и њихових комбинација могу се тачно мјерити. Истина је да је испитивано виђење боје и да су та испитивања већим дијелом била дјело физиолога и физичара; али становиште је постало у главном чисто психолошког карактера. То се нарочито огледа у *Кениговим* (König) испитивањима, из којих су физиолошке дедукције практички искључене. За различите друге фе-

номене као што су оптичке илузије, појаве монокуларног и бинокуларног простора до данас немамо се чему надати изузев психолошког знања; и истраживања *Херинга* (Hering — бивши професор физиологије у Прагу а последије у Лајпцигу: „Der Raumsinn und die Bewegung des Auges“, у: Хермановом поменутом дјелу III., 1879.), *Хелмхолца* и других могу се узети као директни прилози психологији.

Постоји и трећа наука, чији је утјецај данас најјачи. Физика је — теоретички — координисана наука психологије. Свако директно искуство има своју објективну (или физичку) и субјективну (или психолошку) страну. И онда, фундаментална наука о природи је физика, а о духу опет психологија. Додуше, практички, психологија је добијала непроцјењиву протекцију и непрекидни низ дарова од најмоћније науке модерних времена. Фотометрија *Ламберта* (Lambert) не само да је довела до метода модерне техничке фотометрије, већ и до мјерења наших осјета свјетла. Закон релативности — још прије Фехнеровог времена — успоставио је *Буге* (Bouguer), *Масон* (Masson), *Араго* (Arago), *Хершел* (Herschel) и *Штајнхајл* (Steinheil) за свјетло. Штудија грјешака посматрања у физици и астрономији не само да је довела до науке физичких мјерења, већ и до науке психолошких мјерења. *Њуџн* (Newton), *Јунг* (Young) и *Максвел* (Maxwell) не само да отпочеше науку о етерском треперењу, већ и науку о осјетима свјетлости. Закони механике примјењивали су се не само на мртве објекте, већ и на резултате наших рођених волиција. У истину свака област у прогресу експерименталне психологије бјеше и јесте у уској зависности са успјесима физике и технологије.

(Наставиће се.)

Пошљите претплату на „Школски Гласник“.

Суђење и закључивање.

Од

ГАБР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

СУЂЕЊЕ И ЗАКЉУЧИВАЊЕ.

Равна значења речи „суђење“. — Суђење и реченица. — Суђење је битан акт духа. — Разне врсте суђења. — Афирмативни и негативни судови. — Општи и појединачни судови. — Примитивни и изведени судови. — Суђење и веровање. — Дефиниција закључивања. — Услови закључивања. — Израз закључивања у речима. — Закључивање и силогизам. — Индукција и дедукција. — Њихова употреба у наукама. — Индукција сведена на дедукцију. — Разлике које и надаље остају. — Правила индукције. — Правила дедукције. — Значај закључивања.

Равна значења речи „суђење“. — У говорном француском језику реч суђење је скоро увек синонимна тачности духа. Рећи за неког да има суђења, значи тврдити да он има здрав разум, да лако разликује истину од неистине.

„Суђење је, каже Кант, црта којом се одликује оно што се зове здрав разум, и недостатак у здравом разуму се не може поправити никаквим студијама. Ограничену разуму ће се залуду дати збирка правила, залуду ће се, на неки начин, на њега накаламити страна знања: ученик треба да има већ сам од себе способност да се њима тачно служи. Лечник, судија, политичар, могу имати у глави много правила патолошких, правничких или политичких, и ипак бити слаби у примени, јер нису били увећани у овој врсти суђења примерима и реалним словима...“

У овом смислу, суђење претпоставља, не само природну тачност духа, него и употребу закључивања. Оно је скуп интелектуалних способности, можда најдрагоценијих од свију, пошто оне чине правилне и тачне духове: њих васпитање интелигенције треба нарочито да стави себи за сврху.

Али у психологији реч суђење има сасвим друго значење. Суђење је психологу синоним тврдње: оно је акт којим дух тврди ово или оно. И најгрубља заблуда је суд, и најнетачнији духови суде као и тачни, и ако не толико добро.

Суђење и реченица. — Суђење се, дакле, може дефинисати: *интелектуална радња којом дух тврди, било егзистенцију неког предмета, било односе међу два идејама.* Израз суђења речима јесте реченица.

Дедуктивно закључивање је тако исто интелектуална радња, и његов израз речима јесте силогизам, то јест низ од три реченице.

У свакој реченици има три термина, подмет, то јест ствар или личност о којој се говори; атрибут, то јест својство које подмет одређује; глагол, то јест спона која спаја подмет и атрибут.

Исто тако има три елемента и у сваком суду: две идеје, идеја предмета (ствари или

личности) чије својство одређујемо; идеја својства које приписујемо том предмету; и акт тврђења којим дух изјављује да својство пристаје или не пристаје уз предмет.

Суђење је битан акт духа. — Ми смо већ показали (Лекција IV.) да је суђење битна радња интелигенције. Као што је то рекао Жан-Жак Русо: „Способност којом се разумно биће одликује јесте то што уме да да смисао оној маленој речи *jest*“.

Глагол *бити* је одиста по превасходству глагол, у извесном смислу јединствен глагол. Други глаголи, глаголи атрибутивни, само су стапање у једну реч: 1^о једне идеје, идеје о радњи или о каквом било стању, 2^о глагола *бити*, који изриче тврдњу.

Разне врсте судови. — Суђење дакле није нарочита радња интелигенције. У истину сваки акт интелигенције постаје суд. Опазити, замислити, схватити, сетити се, закључивати: све то значи мислити, све је то у исти мах и суђење.

Према томе, има разних врста судови. Могло би их се бројати онолико, колико функција обухвата интелигенција; и у овом смислу би се разликовали судови свести, судови чула, памћења, маште, ума.

Него судови, ма из ког интелектуалног извора да потичу, показују, у облику реченица које их изражавају, друге разлике, по којима их можемо сврстати у извесан број категорија.

Судови афирмативни и негативни. — Обично се разликују: 1^о С обзиром на квалитет, судови *афирмативни* и *негативни*, према томе да ли реченице које их преводе постављају подударње или неподударње двеју идеја. Али су негативни судови такви само по облику: у основи својој они увек садрже тврдњу, тврдњу да подмет и атрибут не пристају један уз другог.

Општи и појединачни судови. — 2^о С обзиром на квантитет, појединачни и општи судови. Општи судови су они који за подмет имају реч која означава целу класу бића или предмета: „Сви људи су смртни“; — „Сва тела се простиру“. Подмети појединачних судови се, напротив, примењују само на један део класе бића која се има на уму: „Нека тела су светла“. С овог гледишта би се могли разликовати и *индивидуални* судови, који се примењују само на једну индивидуу.

Разлике које смо назначили јесу *формалне* разлике, оне потичу од облика реченица.

Друге, важније разлике потичу од битних карактерних црта самих судови.

Примитивни и изведени судови. — Тако се могу судови поделити у два разреда, према томе да ли су непосредан резултат функција стицања, чулне перцепције: то су примитивни судови; или потичу из рефлексивног упоређења двеју идеја претходно стечених: то су изведени судови.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„У тренутку кад говорим, сунце слија“, „пада снег“, „пуца гром“: ето примитивних, непосредних судова.

„Сунце је непокретно“, „снег је смрзнута вода“, „гром је феномен електрицитета“: ето изведених судова.

Стара психологија је назив судова задржавала за изведене судове. Сваки суд, говорило се у њој, претпоставља рефлексивно поређење двеју идеја претходно стечених. Данас је опће признато да чула и свест већ од прве своје појаве дају прилике правом суђењу, које у најмању руку састоји у тврђењу egzистенције неког предмета или феномена.

Суђење и веровање. — Суђење се у својим тврдњама руководи евиденцијом, очевидношћу, то јест јасном и разговетном перцепцијом било неког предмета, било односа неког предмета према другом неком предмету.

Иначе је суђење некад истинито, некад лажно; заблуда је суђење, као и истина. Суђење је дакле исто што и веровање. Веровати, судити, мислити, то су синонимне речи.

Дефиниција закључивања. — Закључивање је, као и суђење, нарочита радња духа, интелектуалан акт који се не може свести ни на један други. Код активности интелигенције има три ступња, три битна момента: схватање, или имати идеје; судити, или здружити схватања; закључивати, или везивати судове. Исто као што је суђење сједињавање двеју идеја, везаних актом тврдње који је изражен глаголом *бити*, тако је и закључивање веза судова зближених узајамно на такав начин да последњи изгледа оправдан резултат и пуњна последица првих.

Услови закључивања. — Закључивање дакле садржи разне претходне радње: оно претпоставља, прво, да су идеје, које ће бити грађа закључивања, разговетно схваћене; друго, да су, у претходним судовима, међу овим идејама утврђени већ познати односи; најзад, да су саме ове тврдње пажљиво упоређене једна са другом.

Први акт закључивања ће састојати у томе да се из овог упоређења изведе нов суд који је у претходнима већ садржан. И због тога, закључивање се ослања на начела позајмљена од ума. (Видите Лекцију XII.)

Израз закључивања у речима. — Ми смо већ рекли, исто као што суд има свој израз у реченици, тако и закључивање, кад је строго изражено, ствара силогизам, то јест доказ образован из три реченице. *Бог је савршен; доброћа је савршенство; дакле Бог је добар.* У сваком силогизму, као у овом који смо узели за пример, има три идеје: *Бог, доброћа, савршенство.* Једна од ових идеја служи као посредник, као термин поређења међу другим двама; код одабраног примера је то идеја савршенства. Зове се *средњи термин.* Сукцесивно упоређујемо с овом идејом савршенства

друге две идеје које се споразумно зову *велики* и *мали* термин, *Бог* и *доброћа*; и, пошто се увери код прва два суда, зову се *премисе**, да постоји подударане, слагање између идеје савршенства и сваком од других двеју идеја, онда се у закључку тврди да има подударане, слагања и између идеје Бога и идеје доброте.

Напоследку, на упоређење идеја се примењује математски аксиом који каже: „Две количине, од којих је свака једнака некој трећој, једнаке су међу собом“. Додајмо, не улазећи у друге појединости, пошто не мислимо овде излагати толико сложену теорију силогизма, да свака од двеју премиса има своје посебно име: *већа* премиса се зове она која садржи велики термин, *мања* она која садржи мањи термин.

Закључивање и силогизам. — Силогизам дакле није исто што и закључивање. Треба се чувати, па не мешати унутрашњи акт духа који суди и закључује с преводом тога акта у речи.

У осталом, сви закључци се не дају изразити у тако једноставном, тако кратком облику, какав је силогистичан доказ. Код већине наших закључака су премисе друкче сложене, него код елементарних силогизама, сличних ономе који смо навели. Обично има више мањих премиса, па је, према томе, упоређење премиса деликатно и мучно. Дух долази до закључка тек по цену великог напрезања пажње.

Са друге стране, реткост је да мислилац који, и најстрожије, закључује, даје свом закључивању силогистичан облик. У разговору, у говорима, књигама, скоро никад се не служи силогизмом, који својом јасноћом и тачношћу не може откупити незграпност и педантерију. Чак и у научним списима су се већ одавна одрекли употребе силогистичних облика, које су богослови средњег века покушавали да одрже у поштовању.

Нема дакле разлога да се преко мере задржавамо код учених правила силогизма. Утанчана и дубока студија силогизма, какви су извршили логичари, може интересовати оне који хоће темељно да познају рад и механизам закључивања; али је она више занимљива него корисна, и ни мало не може допринети развијању вештине закључивања у пракси.

Индукција и дедукција. — Што је важније, јесте испитивати да ли у стварности има један или више разних облика закључивања.

Сви психолози, сви логичари* разликују *индукцију* од *дедукције*.

Индукција се пење од појединих истина до опћих, од чињенице до закона; дедукција, напротив, слази од опћих до појединачних истина, од начела до последице. Или још, индукција иде од одељка до целине, од мањег на више. Дедукција иде обратним ре-

дом. Дедуцирати значи разменити златан новац за ситан новац чију вредност представља златник; индукција је мало тежа радња, на први поглед недопуштена и неостварива, значи разменити неколико сребрњака мање вредности за златник велике цене.

Индукција и дедуција у наукама. — Објаснимо још боље разлику међу индуктивним и дедуктивним закључивањем. После ћемо видети да ли је разлика онолико стварна колико привидна.

У наукама посматрања, експериментисања, се пре свега индуцира. Пошто су чињенице већ проматране и констатоване, онда се генерализује. Тврди се да ће топлота увек и свагде проширити тела подвргнута њеном утицају; да ће камен, препуштен сам себи, под деловањем тежње, пасти на сваком месту и у свако време. Од једноставног опажања, понекад једног јединог, већином више пута поновљеног, прелази се на универзалну тврдњу.

У апстрактним и егзактним наукама се скоро искључиво дедуцира. Пошто су аксиоми* и дефиниције* постављени, траже се њихове последице. Од дефиниције трокута и круга се изводи, ослањањем на тај и тај аксиом, читав низ теорема*. Овде је радња закључивања очевидно законита, пошто она састоји једноставно у објављивању истина које садрже већ признати принципи.

Индукција сведена на дедуцију. — У основи, и ако изгледа да ова два облика закључивања упућују дух у два противна правца, логичка радња је у оба случаја иста.

У истину, у свакој индукцији има једна опћа истина која се подразумева, виши суд заједнички сваком индуктивном закључивању: то је рационално веровање у ред, у сталност, у једнообразност код сукцесије феномена. Кад физичар, пошто је видео да се две или три врсте тела прошире под деловањем топлоте, одлучно изјави да ће сва тела стављена под исти утицај претрпети исте измене, изгледа на први поглед као да је једини темељ његове индукције кратки низ чињеница које је он проматрао. А то никако није тако, и оно што у истину даје право научњаку да прихвати општи универзални закон, који он поставља, јесте претходно признато начело: Природа је увек слична сама себи.

Другим речима, сваки индуктиван закључак се може свести на силогизам чија је формула ово: Исти узроци стварају иста дејства (*већа премиса*); а ја сам утврдио два пута, трипут, да је феномен А био узрок феномену Б (*мања премиса*); дакле увек и свугде ће А имати за дејство Б.

Разлике које остају. — Индукција и дедуција су дакле само две објаве, два различна облика исте логичке радње. То међутим није разлог да заборавимо да сваки од њих има своја парочита правила, своје властите за-

коне, који се проучавају у два основним одељењима сваке логике, у логици индуктивној и дедуктивној.

Правила индукције. — Код индукције се треба пре свега, тачним опажањима, вештим и поновљеним експериментима, обезбедити да се случајан стицај двају феномена не схвати као стаалан однос међу њима.

Правила дедуције. — Код дедуције треба пазити на признавати само дефиниције јасне, тачне, и начела која су или истине очевидне саме по себи, то јест аксиоме, или индуктивне законе савесно проверене.

Значај закључивања. — Кад се познаје приroda и разни облици закључивања, онда је лако разумети значај ове интелектуалне радње. Без закључивања би људско сазнање било ограничено на уски круг непосредних интуиција ума и директних перцепција искуства. Људској интелигенцији би било забрањено да изиђе из ограниченог видика чула, да схвати опће законе који сачињавају науку и по којима дух обухвата цели универзум.

Са друге стране, не треба заборавити да се закључивање може злоупотребити, да нас одвише логике заводи и вара, и најзад да се понекад може и о људском духу рећи оно што је Молијер рекао за кућу *Учених жена*: Да умовање изгони из њих ум.

Нарочито претеривање са дедуктивном логиком, претерана примена закључивања на ма какав предмет, могу, од последице до последице, да нас заведу на закључке који су, и ако правилно дедуцираши, опет зато потпуно противни нашим интересима, нашим потребама, противе се чињеницама.

РЕЗИМЕ.

109. Суђење је, у психолошком значењу, интелектуална радња која састоји у *тврђењу* егзистенције неког предмета, или односа међу два идејама.

110. Суд има у *реченици* свој израз речима. Он према томе обухвата три елемента, представљена *подметом*, *атрибутом*, и *глаголом* који спаја атрибут с подметом.

111. Акт суђења је изражен глаголом *бити*.

112. Суђење је битна радња духа.

113. Према реченицама које их изражавају, судови се могу поделити у више категорија: *судови афирмативни* и *негајивни*, и *судови опћи*, *делимични*, *индивидуални*.

114. С обзиром на њихово порекло, судови су или примитивни, — они који су непосредни резултат неке од способности перцепције, — или *изведени*, који потичу из претходног уређења двеју идеја.

115. И *закључивање* је интелектуална радња која се не може свести ни на коју другу и која састоји у схватању односа између два суда.

116. Закључивање има свој вербални из-

раз у *силогизму*. Оно садржи три реченице, прве две се зову *премисе*, последња је *закључак* и последица других двеју.

117. Закључивање се јавља у два облика: *индукција* и *дедукција*.

118. *Индукција* састоји у прелажењу од чињенице до закона, од делимичних истина до опћих: *дедукција* се креће обратно, и слази од начела до последице, од опћих до делимичних истина.

119. Индукција може међутим да се сведе на дедукцију: јер свако индуктивно закључивање претпоставља као премису која се подразумева ову рационалну истину: „Исти узроци стварају иста дејства“.

120. *Закључивање* је један од битних услова за развијање интелигенције, која би без њега остала ограничена на уски круг непосредног искуства.

Народна просвета.

Друштво „Просвета“ за првих десет година.

Друштво „*Просвета*“ у Сарајеву од 1902. до 1912. издало је на штипендије и припомоћ ђацима у свима школама 503.334 кр.; отпремила за шегрте 1037 деце и издаци на њих 29.148 кр.; њезином помоћу основано је 86 земљорадничких задруга, за што се издало 26.116 кр.; Српским Соколима и Побратимима (друштва за сузбијање алкохолизма) дала је 4750 кр.; на аналфабетске течајеве, на издавање књига за народ и на стварање народних књијжница потрошено је 117.309 К. По том је „Просвета“ за ових десет година издала на просветне и културне сврхе 555.451 кр. Шта је „Просвета“ приредила за ових задњих година Србима у Босни види се најбоље по овом: до 1902. г. они су имали свега 29 академски образованих људи, а од те године, т. ј. од оснивања „Просвете“, па до данас њезином помоћу је свршило 39 правника, 17 филозофа, 5 лекара, 5 ветеринара, 12 техничара, 5 економа, 3 фармацеута и 6 из осталих струка, то значи 92 човека само на великим школама. Број чланова „Просвете“ стално расте. Док је 1903. г. имала свега 3251 члана, она данас броји више од два пут толико 6780 (15 завештача, 114 добротвора, 1180 утемељача и 5471 помагача). Данас када су се из „Просвете“ издвојиле привредне ствари, (један део тих ствари је узела на себе „Привреда“, а други „Савез Земљорад. Задруга“), она је постала чисто културно-просветно друштво.

Словеначка Дружба Ђирила и Метода, одржала је овогодишњу своју 27. скупштину у Трсту 21. и 22. септ. о. г. По извештају тајничковом дружба је у току ове године основала у Крањској 9 нових подружница које имају 7800 чланова. И у Штајерској је основано 9 нових подружница, те у свему има у тој покрајини 79 подружница са 4400 чланова. У Корушкој има 10 подружница са 250 чланова. У Горици је основано 5 нових подружница са 47 чланова, а у свему 2250 чланова. Сам Трст има 17 подружница са 1900 чланова. У Истри су 3 подружнице са 200 чланова. У Бечу 2 подружнице са 130 чланова. У свему има 265 подружница са 17.000 чланова. Осим тога има својих подружница у Америци које вредно помажу дружбу.

Успеси друштвеног делања с обзиром на материјална средства били су повољни.

Дружба издржава 19 забавишта и три потпомаже. Год. 1911/12. било је у тим забавиштима 1408 деце. Прошле године издржавала је 37 школа са 37 разреда. У њима је било 3124 детета. На тим школама било је 15 учитеља и 17 учитељица. Због недостатних новчаних средстава укинута је место путујућег учитеља за Штајерску.

Дружба је имала у 1911. прихода; 297.173 К 18 фил. Од тога су редовни приходи 150.945 К 48 фил. а ванредни 146.227 К 70 фил. Издатака је било 494.219 К 37 фил. Мањак је покривен из главнице и Котникове задужбине.

Према прорачуну за 1913. г. Дружба треба да изда 334.850 К а да прими 140.000 К. По томе би било мањка 194.850 К. Но дружба се нада да ће то Словенци скупити, да се не би морала дирати главница. После достојанственог зборована од два часа, скупштина је завршена народном химном: „Хеј, Словани!“

Учитељство.

Учитељска организација.

Циљ и начин учитељског организовања.

1. Циљ организовања.

Желимо, да школу преудесимо тако, да она служи у првом реду самоодржању васпитаника у животу.

Такву школу могу створити: стручне школске власти и најпрво, независно и присвојно најлађено учитељство. Стога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ћемо ми настојавати, да се из школе истинске нестирлучни елементи; изражићемо, да се учитељство са већом спремом пушта у живот; обвезаћемо сваког нашег члана, да се мора и даље усавршавајући; борићемо се против ситовања личне слободе учитеља од стране власти; захтеваћемо, да учитељ буде увек онако наглашен, као и други чиновници са истом спремом и да за једну плаћу учитељ обавља — као и сви други сталези — само једну дужност.

Изјава царице Марије Терезије да: „Die Schule war, ist und bleibt immer ein politicum“, још је и данас уверење власти, које управљају данашњом школом. Свака власт жели, да од школе направи stroj, из кога ће излазити деца погодна њеном одржању. Услед тога, данашња школа има да постигне више и то међусобно опречних циљева. Данашња школа жели, да развије душевне и телесне моћи ученика, да би од њих имала користи: конфесија, народност, држава, а не развија их, да би се својом снагом користио, у првом реду, васпитаник. Она, дакле, почиње зидати кућу с крова. Малу дечицу кључамо ми данас знањима из хришћанске моралке, устава, историје и то чак и на неразумљивом језику. Данашња школа пати и учитеља и децу, а крајњи резултат је, да деца сво оно градиво које није за њих, за најкраће време потпуно забораве. Сем читања, писања и рачунања, ништа друго не понесу деца из данашње школе. Стога ми и желимо, да у основној школи (која би трајала од 8. до 11. године) учи дете само читати, писати и рачунати. И наставне дисциплине, и опћење учитеља са ученицима и међусобно опћење ученика, треба да послужи развијању нижих и алтруистичких склоности. Читалачки предмети, да су проткани хришћанским моралом, али наука вере да се не предаје, јер „ништа не угуљује толико срца детиња за божанске ствари, као кад га прерано упознајемо с њима. А какве се дубоке тајне хришћанске вере не расправљају све са нејаком децом, која немају потребна искуства, да их могу схватити. Шта у такој прилици и може друго наступити већ вербализам, који се као мемла оспе по души младалачкој велимо и ми са Карлом Лангеом. И што, даље, Господ Исус Христос догме и тајне није проповедао деци (па чак и не на неразумљивом језику), него одраслима.

Од 11. до навршене 15. године деца треба да похађају — место данашње бесмислене пофторне школе — школе, које ће бити у тесној вези са животом. По селима желимо, да се установе мушке и женске ратарске школе, а по градовима занатлијске и трговачке школе. Сем тога, да се заведу обавезни течајевни за момке и девојке, у којима би се они упознали са свима оним социјалним установама, даље, са дужностима и правима, које ће они за кратко време, као чланови тих социјалних заједница, имати извршивати.

Можемо ли се икада надати, да ће наше школске власти, које имају стручне наслове, али нестручне чланове, спровести реорганизацију данашње школе? Никада. Стога морамо настојати, да те нестручњаке истиснемо из стручних тела. Како? Сваком даном приликом износићемо сваки лош рад њихов. Према томе негативне резултате школског рада преписаћемо на њихов рад, једном речју: гледаћемо, да их као школске раднике дискредитујемо.

Напредно је учитељство, које стоји на висини свога позива. Напредан учитељ мора добро знати своју струку и мора имати љубави према свом позиву. — Данашње учитељство са мало спреме оставља учитељску школу. Ми желимо, да учитељ после свршених средњих школа тек доспе у учитељску школу. У учитељској школи да проведе 2 године дана, спремајући се једино из стручних предмета и практично. — Ми желимо, да тај интелегентни и спремни учитељ буде пристојно награђен, да се не захтева од њега да буде ишта друго, но једино учитељ, и да му се обезбеди грађанска слобода.

2. Начин организовања.

Да би могли постигнути истакинуту циљ, морамо се прво ми организовати. Сваки учитељ, који одобрава истакинуту циљ, треба да ступи у организацију. Код нас ће владати начело: „сви за једно“, али зато сваки члан организованог учитељства мора бити у првом реду учитељ и тек онда може бити странчар. Организовано учитељство ће се о сваком школском, учитељском и народном питању посаветовати, донети решење и решење без приговора извршивати. — Организовано учитељство ће сваке године једанпут одржати скуп свој, на коме ће: реасумирати рад прошле године, донети генерална решења у по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

гледу владања чланова према школским, учитељским и оним народним питањима, која директно или индиректно имају везе са нашим питањима, означити путеве, које треба следити, да би наша решења и остварити могли.

Извршни орган скупштине био би одбор, кога би скупштина бирала сваке друге године. — Одбору ће бити дужан сваки члан писмено поднети мишљење о сваком питању, које ће се на скупштини расправљати. Та мишљења ће одбор средити, и сређена поднети скупштини.

Коста Замуровић.

Правила „Савеза словенског учитељства у Аустрији“.

Сврха.

§ 1. Сврха је „Савеза словенског учитељства у Аустрији“:

- а) делати на развоју образовања словенског учитељства;
- б) подизати словенско школство уопште;
- в) бранити и подупирати права словенског учитељства;
- г) неговати и подржавати саобраћај са учитељством других држава.

§ 2. Ову сврху настоји „Савез“ постићи:

- а) предавањима и течајима за образовање;
- б) расправама о школским и учитељским питањима;
- в) издавањем новина, извештаја и других публикација о школству;
- г) изложбама учила и стручних дела;
- д) приређивањем скупштине словенског учитељства;
- е) подупирањем појединаца и учитељских друштава;
- ж) дружењем са осталим учитељским организацијама;
- з) употребом свих законитих средстава, која могу бити од користи по душевно, материјално, друштвено стање учитељства и школства.

Чланови.

§ 3. Сви су чланови „Савеза“ извршиоци.

§ 4. Члан „Савеза“ може бити само централно учитељско друштво, које заступа словенско учитељство једне или неколико покрајина у Аустрији.

§ 5. Чланом постане централно друштво,

које се пријави, те га оснивајући или избрани одбор прима.

О дужностима чланова.

§ 6. 1. Свако централно друштво плаћа за покривање трошкова своту, коју утаначе опуномоћени делегати.

2. Свако централно друштво дужно је извршивати закључке делегата и одбора.

§ 7. а) Сваки члан „Савеза“ има право слати делегате заједничким састанцима, њиховим посредовањем постављати тамо предлоге, расправљати, гласати и бирати;

б) постављати писмене предлоге за главне скупштине;

в) сваки члан има право служити се својим матерњим језиком, у којем ће се такођер и публикације издати. Важније публикације издаће се у толико језика, колико их буде заступано у „Савезу“.

О главној скупштини.

§ 8. Редовна се главна скупштина одржава сваке 2. године, изванредне одређује одбор.

Свако централно друштво има право слати на главну скупштину 8 делегата. И мањи број присутних делегата за поједина централна друштва има потпун број гласова.

Састанци делегата врше се у аустријским градовима по закључку већине. Ови састанци

а) расправљају и потврђују по одбору састављени дневни ред, а тако и предлоге, којима је сврха појурити постигнуће циља, што га правила прописују;

б) бирају на 2 године председника и тајника исте народности, 2 потпредседника и благајника. Код избора председника пази се на народности;

в) надаље бирају 6 чланова одбора тако, да буду заступане све народности;

г) одлучују о призивима искључених чланова;

д) одобравају закључне рачуне и про- рачуне.

Закључци главне скупштине ваљани су за све чланове, ако су прихваћени једноставном већином присутних делегата.

Избори се обављају листићима.

Приходи.

§ 9. Приходи друштва биће приноси чланова, дарови и добитак од публикација.

Одбор „Савеза“.

§ 10. 1. Одбор „Савеза“ сачињавају председник, два потпредседника, тајник, благајник и 6 одборника.

2. Одбор се састаје барем једанпут на годину у граду, који је одређен на задњем састанку.

3. Одбор се стара за постигнуће циља, означеног у правилима, а нарочито саставља дневни ред главне скупштине те извађа:

- а) њезине закључке;
- б) прима и расправља предлоге, приспеле од чланова;
- в) отправља све послове, који се тичу „Савеза“, и то у језику, у којем се одржавала расправа;
- г) прима и искључује чланове „Савеза“;
- д) управља „Савезовим“ имањем.

4. За ваљаност одборовога деловања потребна је присутност најмање 6 чланова одбора те да закључак прихвати већина присутних. Код једнаког броја гласова предлог пада.

На главне скупштине и одборске седнице могу се позивати такођер заступници словенског учитељства из земаља угарске круне, који могу хоспитирати са саветујућим гласом.

Часници.

§ 11. а) Председник заступа „Савез“. У његовом језику биће писани позиви;

б) потпредседници заступају председника;

в) тајник подупише председника у свим стварима, саставља пословне листине, подписује скупа с предником све дописе и извешћује о стању „Савеза“;

г) благајник прима и издаје новце само на писмени налог председников и тајников пристанком одбора.

Седиште и жиг „Савеза“.

§ 12. Савез има седиште онде, где стапује председник. Жиг друштва спрема председник а гласи: „Svaz slovanského učitelstva v Rakousku“. — „Savez slovenskog učiteljstva u Austriji“. — „Zwiazek slowiańskiego nauczycielstwa w Przedlitawii“. — „Союз учитељства словинског в краях австрийских передлитавских“. — „Zweza slovanskega učiteljstva v Austriji“. — „Савез словенског учитељства у Аустрији“.

Спорови у друштвеним стварима.

§ 13. Спорове решава одбор или главна скупштина. Против решења нема призива и сви ће се чланови подврћи правореку.

Спорови о првенство једне народности не смеју настати, јер су сви народи једнаки а предлози се морају расправљати истим редом, којим су приспели.

Члан „Савеза“ престаје бити:

§ 14. 1. Ко свој иступ писмено пријави на темељу правилнога закључка своје главне скупштине;

2. ко није платио чланарине у току 2 године, и ако је био опоменут;
3. ко је био искључен по одбору ради противнога и „Савезу“ штетнога деловања иза трократне опомене.

Искључени има право призвати се на главну скупштину.

О распустиу „Савеза“.

§ 15. Савез се може разићи, ако се за такав одборов предлог одлучи главна скупштина делегата са $\frac{2}{3}$ свих гласова у присутности $\frac{3}{4}$ опуномоћених делегата. Ако се „Савез“ распусти, припада имовина друштвима, која су трајала до распуста, а раздели се у размеру броја њихових чланова.

Синдикати француских учитеља. Министарски савет у Француској, решио је на предлог министра просвете, да се до 10. септ. о. г. разрепе све стручне организације француског учитељства. 24. авг. о. г. изишла је владина окружница у којој се каже да су се синдикати учитељски на скупу у Шамберију огрешили о своју васпитну задаћу према друштву и држави. Ти синдикати постали су средиште политичке агитације и огњишта народног преврата, а то влада не може трпети. С тога је издала од-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

луку да се синдикати разреше. Француски учитељи имају своју стару и моћну организацију Les Amicales. Та је организација застарела а постала је потпуно друштво, које се не брине за стање учит. сталеза.

С тога су млађи учитељи установили 1905. г. своју стручну организацију у правцу радничких организација. Год. 1907. решено је у Нанту, да се учитељска организација споји са Стручним радничким удружењем у Паризу. 1910. г. је то остварено. Ове године је на скупу у Шамберију 50 подружина учитељских са преко 6000 чланова манифестовало за спајање са радничком организацијом. Влада је устала против учитељских синдиката, јер се у њима ширио противвојнички дух. Међутим учитељство није ишло у организацију ради тога да негује противдомовински дух, него да се бори за боље стање свога сталеза, јер је влада до сад мало у томе што учинила. Догађај је занимљив, јер навешћује бој учитељства с француском републиком за свој сталез.

*

Још 80-тих год. прошлог столећа, тежили су француски учитељи да се сталешки организују. На педагошким зборовима о изложбама 1879. и 1887. г. износили су своје тражбине, у главном економске и настојали су да се сталешки уједине. Збор од 1887. год. решио је, да се у сваком департману организује „Удружење учитеља“, који су били обвезни да ступе у националну федерацију, но како је влада радила против тога федерација се није остварила. Народни учитељи и учитељице груписали се у „Удружења бивших ученика учитељских семинара“, „Педагошка удружења“, „Удружења за међусобно помагање“ и томе слично, а та су удружења власти трпиле.

Год. 1900. однос власти према учитељским удружењима изменуо се у повољном правцу и тада су у току године дана по свима департманима у Француској поникла „Удружења нар. учитеља и учитељица“ или како их тамо кратко зову „Удружења“ (Amicales). 1900. год. састао се први конгрес Удружења на којем се ујединила у федерацију.

Тај млади Савез пре свега је отпочео борбу за материјално побољшање и 1906. г. Савез је извојевао знатна материјална побољшања. После тих добитака, изгледа, да је енергија Удружења нешто малаксала. У то

доба у читавом низу бољих места основане су специјалне организације млађих учитеља, са доста изразитим синдикатским уређењем.

Напоследку, октобра 1905. организовао се „Синдикат нар. учитеља сенског департмана“. Када су организатори у смислу закона то званично пријавили, њих и часнике синдиката повукли су на суд. У корист учитеља устали су у француској комори социјалисти. Суђење је било прекинуто, и министар председник Рувје изјавио је у комори (7. нов. 1905.) да ће се синдикати учитељски трпети до објаве „Правила о чиновницима“ (што до сад још није учињено). После те изјаве у свима редом департманима почели се организовати учит. синдикати, а 22. фебр. 1906. г. поникла је и национална федерација синдиката учитеља и учитељица нижих школа.

Не обзирући се на свакојаке сметње од стране власти читав низ учитељских синдиката ушао је у скуп радништва, а год. 1907. сва федерација прикључила се општем Радничком Савезу. Услед конфликта који се рађали између учитељства и виших власти, синдикати су смело подизали свој глас у заштиту другова и осуђивали неправедљивост власти према гоњеним или скинутим учитељима. То им је привукло нових чланова. Прогоњени понеке учитеље и часнике синдиката, влада је ипак остала при политици „трпљења“, изреченој у комори 7. нов. 1905. год.

У другој половини августа о. г. одржан је у Шамбериу редован конгрес синдикаата. Представници штампе нису били присутни на седницама конгреса и у штампи се појавили неодређени гласови о томе, да је конгрес донео читав низ одлука о подизању плате, која је према садашњој скупоћи савим недостатна, о уређењу плате учитеља и учитељица; да је послао неколико поздрава разним радничким организацијама и Радничком Савезу и да је решио да створи нарочите благајнице за помоћ учитељима члановима синдиката, који хоће да се опросте војничке дужности. Сличне касе постоје уз многе сталешке организације и зову се „Војнички Су“, (по новцу од 5 фил.). Конгрес је препоручио својим синдикатима да ступају у такве благајнице, где оне већ постоје.

На неколико дана после завршетка конгреса, одржао се министарски савет, на којем је федерација била обеложена као да води

пропаганду против отаџбине и да компримира народну школу, а синдикатима учитеља било је наређено да до 10. септ. о. г. прекину свој рад и распусте се.

Недавно је у Паризу суђено члановима радничких синдиката, који су шиљали новац својим друговима из „Војничког Суа“, а уз новац и антимилитаристичке прогласе. Свакојако је тај факт дао повод сумњи да тако што могу радити и учит. синдикати, и ако ови најодлучније протестују против таког тумачења њихових резолуција.

Строги и неочекивани поступак министарског савета затекао је изненадно учит. синдикате. Осим тога због великог школског одмора немогуће им је било сазвати опште зборове, преко потребне за донашање одлуке о укидању организација. С тога се већина синдиката обратила министру за продужење рока, но он их је одбио.

Септ. 11. изишао је рок, који је дат синдикатима за ликвидирање њихових послова. Девет синдиката решило је да се одазову наредби власти, при чему се неки од њих одмах решили да оснују нову сталешку организацију. Већина синдиката одгодила је опште зборове и још није дала никакав одговор влади, а неки часници поднели су оставку да избегну гоњења. Но два синдиката: Сенски и Буш-де-Ронски (Марсељ) означили су наредбу министарског савета незаконитом и отказали су послушност.

Ко ће победити у тој неравној борби, покаже скоро будућност, а тако исто и то хоће ли федерација учит. синдиката, који има око шест хиљада чланова, сасвим престати. Свакојако ће и француска комора рећи у тој ствари своју реч.

„Школа и Живњ“.

Друштво Словеначких Учитељица приредило је о школ. одмору течајеве за усавршавање у шву и кувању. Течајеви су завршени у другој половини августа. У куварском течају главна је ствар практично кување, које допуњују упутства председнице течаја. Осим тога је било на течају предавања општег значаја у којима се расправљала разна питања која су важна за учитељице. Предавало се о хигијени кујне, детета, о школ. хигијени, о првој помоћи болеснику и о разним медицинским питањима. Осим тога предавано је о младим злочинцима, о заштити занемарене деце, о женама и њиховим правима. На за-

вршетку приређен је обед који је имао сврху да покаже успех куварског течаја. На обеду су, осим предавача и слушалица биле угледне званнице, којом приликом је изречено више ваљаних беседа у корист така корисна рада. Највише заслуге за ове течајеве има Јерица *Земљанова*, која је проучавала разне женске заводе нарочито чешке, и по њихову узору отворила и ове течајеве. Од владине стране, слабо су до сад били помагани таки течајеви иако они имају велику важност не толико по саме учитељице, колико помоћу њих по саме школе и женски подмладак.

Практичне обраде.

ОГЛЕД ИЗ КАТИХЕЗА ЗА IV. РАЗРЕД ОСНОВНИХ ШКОЛА.

По ШТИГЛИЦУ и ВЕБЕРУ
израдио ВЛАДИМИР ДАКИЋ.

3. КАТИХЕЗА.

О другој највећој заповести Божјој.

а.) О ЉУБАВИ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ.

Припрема. — Птица се помоћу својих крила диже у ваздух. И нашој су души потребна крила ради тога, да би се своме Богу могла подигнути. А душа крила, помоћу којих се она Богу диже, јесу љубав према Богу и љубав према ближњем. Ви сте о љубави према Богу прошли пут учили. (Понављ. 173—175.* п.)

Љуби Бога највећма на свету! — то је прва хришћанинова дужност. Сам је Исус Христос рекао: „То је највећа и прва заповест!“ Али то још није све. „Љуби ближњега својега као самога себе!“ То је друга највећа заповест. Али како се то има разумети? То вам неће бити сасвим јасно. Исто тако није то било јасно ни једноме јудејском законнику. Он је запитао Исуса: „Учитељу, шта ћу чинити да добијем живот вечни?“ Исус му одговори: „Шта је написано у закону, како читаш?“ А законик рече: „Љуби Господа својега свим срцем својим и свом душом својом и свом снагом својом, а ближњега својега као самога себе.“ (Лука 10. 25.—27.) А Исус му рече: „Право си одговорио: то чини и

* Катихизисе Др. Георгија Летића, епископа темишварскога.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

бићеш жив!“ А учитељ закона хтеде да се оправда, те рече Исусу: „А ко је мој ближњи?“ Тада Исус, да би му то растумачио, изговори причу о милостивоме Самарјанину.

[Знате ли, децо, ко је то Самарјанин?... Света земља, у којој живљаше Господ наш Исус Христос, делила се на три дела: Галилеју, Самарију и Јудеју. Човек из Самарије дакле зове се Самарјанин. Људи из Галилеје и Јудеје, дакле Галилејци и Јудејци, страшно су мрзели Самарјане и нису хтели с њима ни да говоре. Галилејци из велике мржње према Самарјанима, када су ишли у Јерусалим, нису хтели да иду преко Самарије, него су је обилазили, ма да их то стајаше много времена.]

Сврха. — Данас ћемо учити о љубави према ближњима нашим.

1. Излагање

Неки Јудејац силажаше из Јерусалима у Јерихон. На путу га нападоше разбојници и свукавши све с њега, ранише га, па отидоше оставивши га пола мртва. Истим путем силажаше и један јудејски свештеник, виде рањенога земљака својега, али не окрену ни главе своје на њега, него оде даље својим путем. Мало затим, али прође туда и некакав јудејски левит, па кад виде пострадалога, не сажали се на њега, него га такође обиђе. Мало време дуго не трајало, али пролажаше туда и некакав Самарјанин. Када опази пострадалога Јудејца, он, кога су Јудејци толико мрзели, сажали се на њега. И приступивши к њему, зави му ране и зали их уљем и вином; и посадивши га на своје кољусе, однесе га у гостионицу и неговаше га. А када крене даље, извади четрдесет новчића, даде их крчмару и рече му: „Гледај га и ако што више потроши, ја ћу ти платити, када се вратим“. — Сада Исус запита законика: „Шта мислиш, који је од оне тројице био ближњи ономе, што су га ухватили разбојници?“ А он рече: „Онај, који се смисловао на њега“. А Исус му рече: „Иди и ти чини тако!“

Ова је прича веома поучна. Законик је хтео да зна: „Ко је мој ближњи?“ Какав му је одговор дао Исус?... А сада ћемо тачније да разгледамо ову причу.

II. Тумачење.

1. (Шта нам заповеда друга највећа заповест Божја?) — Друга највећа заповест Божја вели: „Љуби ближњег својега као самога себе!“ Да ли је онај свеш-

теник и онај левит јудејски тако љубио ближњег својега?... Они пролазе сасвим без срца према пострадалиме земљаку своме. Они су мислили: „Што бих ја мењао себи бригу за врат? Он ме се ништа не тиче!“ Али, да је пострадали био какав богат човек? Да, они би тада већ узели бригу рањеникову на себе. Зашто?... Али помоћи некоме само ради новаца или ради друге какве користи, да ли је то права љубав? Није, то је само привидна љубав. Али Самарјанин није био такав. Пре свега Самарјане су Јудеји мрзели, он није био ни земљак његов, као свештеник и левит. Па он ипак није ни један тренутак оклевао, а да му не помогне. Он је мислио у себи: „Када бих се ја у таквоме жалосном положају налазио, о како бих се радовао, када би ми ко притекао у помоћ! Исто се тако и ја морам смисловати на сиротога брата мојега!“ Самарјанин је учинио оно, што нам заповеда друга највећа заповест Божја. *Друга нам највећа заповест Божја заповеда да љубимо ближњег своје, као сами себе.* (II. 176.) Не да их љубимо зато, што бисмо се отуда каквој користи надали или само да се чини, као да их љубимо, него да их љубимо као сами себе.

2. (Ко је наш ближњи?) — Замислите само, децо, у каквом бедном положају беше онај путник! Он лежаше сав испребијан и без помоћи на земљи. Ко би могао, а да се не сажали на њега? Тај би морао да има срце од камена. И туда пролажаше један свештеник. Па шта он чини?... Стаде, виде рањеника и помисли у себи: „Шта ме брига за тога страног човека? Ја га не познајем! И сасвим мирно оде даље. — Одмах после тога стиже и левит, такође Јудејац, као и рањеник, и он исто тако виде рањенога. Али ни он не осећа никаквога сажалења, него помисли у себи: „То је какав странац. Што бих се дуго задржавао! Још би разбојници и мене могли напасти. Пожурићу се, да бих што пре отишао одавде“. — Најпосле стиже Самарјанин. Да ли је и он тако без срца? Не, он не испитива дуго, ко је тај човек, него чим опази несрећника, он се одмах смислова на њега. Он га тако љубазно дигне са земље као да му је био најбољи пријатељ, а не Јудејац, који Самарјане толико мрзи. Како вам се, децо, допада овај поступак?... Он се и Спаситељу јако допао. Зато је он и рекао законнику: „Иди и чини и ти тако!“ *Сваки је човек на свету*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

наш ближњи. (П. 177.) Сви смо ми браћа и сестре. Ми не смемо прво да питамо, да ли је он богат или сиромаш, да ли је он православан или католик или назарен, да ли је он наш пријатељ или непријатељ. Нико не смемо ускратити своје љубави, свакоме човеку требамо да отворимо своје срце. Наша љубав треба да је општа. Али, разуме се, да нам сви људи нису подједнако блиски. Родитеље, браћу и сестре, родбину ми морамо више да љубимо, него друге људе, који нам то нису. Ако треба помоћи пострадалима, онда ћемо прво Србину брату помоћи, а тек затим и другима, ако нам се може.

3. (Како ћемо љубити ближње, као сами себе?) — Али каква је права љубав према ближњему? Погледајте на Самарјанина! Чим је видео пострадалога, одмах му је и помогао. Он није дуго викао: „Јадни човече! У каквоме си бедном положају!“ — него је одмах помогао уколико му се је помоћи могло. Он му је привезао ране, однео га је у гостионицу и још је уз то и сав трошак за издржавање му подмирио. *Ближње ћемо ишако љубити као сами себе, ако им добра желимо, а где можемо и чинимо.* (П. 178.) Одиста права се љубав познаје према делима љубави. Зато је св. Јован Богослов и рекао: „Дечице моја не љубимо се речју ни језиком него делом и истином!“ (1. Јов. 3. 18.) Али стојте! Треба ли свакоме сиромашу помоћи?... У великој невољи ми му морамо помоћи, а у малој невољи ми бисмо му требали помоћи.

4. (Зашто треба да љубимо све људе?) — а) (Пример Исуса Христа). Али зашто морамо ми све људе да љубимо?... Тако то Бог хоће. Исус нас је Христос својим примером поучио да треба да љубимо све људе. Сви смо ми некада у највећој беди и невољи били. Наше су душе грехом смртно биле рањене. И с тога бисмо сви ми пропали били. Тада је Исус Христос као милостиви Самарјанин испио с неба. Испуњен љубављу према нама он је залио наше ране небеским уљем — својом светом крвљу. Тако је велика његова љубав према нама синовима људским. Како је то лепо, када у св. Писму читамо, да је Спаситељ ишао по земљи свуда помажући болним и невољним, праведним и грешним, само ако су се поправили! *Бог све људе љуби!*

б) (Бог заповеда да све људе љу-

бимо.) — Зато нас само Бог учи, да и ми своје ближње љубимо. Његова је пак реч довољна за нас хришћане. Љуби ближњег својега као самога себе! Он је свима нама љубав особито на срце ставио: „Нову вам заповест дајем, да љубите један другога.“ (Јов. 13. 14.) Осим тога он говори: „Ово је заповест моја да имате љубав међу собом, као што ја имадох љубав к вама.“ (Јов. 15. 12.) *Зашто треба да љубимо све људе, јер Бог све људе љуби и нама то исто заповеда.* (П. 179.) То је први и главни узрок, али има и других узрока.

(Наставиће се).

Срески зборови.

Седница новосадског среског учит. збора, одржана је 2. октобра о. г. у Ст. Футогу. Присутни су били скоро сви чланови.

Збор је отворио епарх. шк. референт Љ. Лотић. Поздравио леним говором присутне соколећи их на истрајан рад у корист народне просвете. Затим је поздравио госте и гошће, а тако и присутне чланове црквене општине, апелујући на њихову родитељску и старешинску помоћ учитељском тешком васпитачком послу.

За оверење записника изабрани су: Ст. Паланачки, М. Борђошки и Љубица Шапина. Као нови чланови у овом збору пријавили се: Л. Љубојевић и Јов. Миладиновић из Нов. Сада, Бошко Ковачевић из Ст. Врбаса.

Перовођа Ж. Стефановић прочитао је извештај о трогодишњем раду управног одбора. Одбору је изречена захвалност на изради извештаја. Усвојен је предлог епарх. шк. референта Љ. Лотића да се у будуће поједини одељци из извештаја групишу и тако прикажу. Благајник Л. Вукотић прочитао је извештај о стању благајнице по којем је било примање К 358-18 а издавање К 322-90, остатак од 35 К 28 фил. уложен је у учитељски новчани завод „Натошевић“ у Нов. Саду.

Збор је узео на знање извештај благајников и дао му опросницу и захвалност на труду, а тако и прегледачком одбору.

Јованка Марковићка из Н. Сада, приказала је практичан рад из земљописа.

Милана Ружићка из Н. Сада држала је предавање о писању и цртању.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Затим је Ђ. Михајловић из Н. Сада изнео некоје изворе за даље образовање учитеља а тако и за усавршавање у методској спреми.

После овога је епарх. шк. референт Љ. Лотић изнео сувремене погледе о неким педагошким питањима као манхајмском систему, школи рада и др. што је све са интересовањем саслушано.

На реду је био избор часништва.

Председник Мл. Ђурошевић захвалио је у име своје и уме управног одбора на досадашњем поверењу.

По предлогу Љ. Лотића изречена је захвала председнику Мл. Ђурошевићу и упр. одбору на савесном и вредном раду.

Затим је седница претворена у конференцију, у којој се саветовало о избору новог часништва.

После постигнутог споразума, у поново отвореној седници, изабран је за председника Жарко Алексић из Ст. Футога, у управни одбор: Душан Ружић из Нов. Сада, Миливој Ђосић из Ст. Кера, Душан Мокић из Силбаша уједно за благајника. За перовође: Л. Љубојевић из Н. Сада, Жарко Стефановић из Товаришева, за заменике одборницима: Урош Дридарски и Зорка Гајшина из Бегеча.

Референт Љ. Лотић поздравља нове часнике са жељом да у корист напретка школског и учитељског развију што интензивнији рад.

Председник Ж. Алексић захваљује на поздраву.

У продуженој седници после подне одређени су радови за идућу седницу, и то: Практично предавање из очигл. наставе по слободном избору, радиће Вида Увалић из Ст. Паланке.

Мађарски разговор у Ш. р. радиће Миливој Ђосић из Ст. Кера.

Расправљаће се о Службеном Реду (Прагматици) који ће дотле бити штампан као нацрт у „Школ. Гласнику“.

Мил. Борђошки изнеће нацрт Представке у корист коедукације свугде где је потребно.

Изнеће се кратки извештаји о расправама из педагошких листова, који ће се доставити Мл. Ђурошевићу, М. Калуђерском, Мил. Грујићу, М. Ђендићу и Д. Ђендићки, да то учине.

Од одборских предлога усвојено је: да се поради на томе, како би се о Ускресу 1913. г. одржала заједничка седница сва три збора у

бачкој епархији. Та седница да се сазове у Сомбор, на њој да се прикаже што више практичних лекција.

Осим тога усвојено је, да се за заједничку седницу спреми фиксирано наставно градиво из свију предмета исто тако градиво за Буквар и Срп. Читанке, како би се то све могло на заједничкој седници прегледати и претрести, а после тога да се коначно утврди обим једноликости у градиву појединог предмета, да се тако упрости и олакша рад у настави, а уједно омогуће просечне границе материјалу у настави.

После подне у продуженој седници саслушане су и после краће расправе усвојене критике на радове од пре подне.

Мишљење Ж. Стефановића о раду Јованке Марковићке било је, да је рад добар, јер је рађен по упутству Јухајевом, али је за наше прилике опширно.

О предавању М. Ружићке о Писању и Цртању, опште је мишљење да је угледно и да се принципи истакнути у њему усвоје и употребе при склапању нових узорака за писање и цртање.

Предавање Ђ. Михајловића прихваћено је са записничким признањем. После овога је епарх. референт Љ. Лотић захвалио присутнима на истрајности.

За чланове који нису дошли на збор, а нису ни извинили свој изостанак решено је, да се од стране овог збора најодлучније позову да одговоре својој дужности у будуће, како се не би морале према њима као садруговима предузети друге мере.

Рад је текао складно и лепо, у томе је предњачио епарх. шк. референт Љ. Лотић као искрен и прави садруг учитељски, а уз њега сви чланови са својим старим и новим председником одазвали се с вољом и пажњом братском саветовању.

У подне је одржан заједнички ручак на којем су сви чланови у пријатељском разговору провели а затим продужили седницу до вечера.

У вече је била приређена забава која је постигла врло леп успех.

На забави је био овај распоред: 1. Бетовн: „Молитва под звездама“, пева мушки збор ст. футошког певачког друштва. 2. Д. Јенко: „Жицама“, певају чланови срп. цркв. пев. друштва из Сомбора. 3. З. Ј. Јовановић:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

„Крв и сузе“, декламује гђица Вида Увалић учитељица из Ст. Паланке. 4. Сметана: „Моја звезда“, пева женски збор ст. футошке певачке дружине. 5. „Српске севдалије“, пева г. Ђока Гајин учитељ из Н. Сада. 6. Лисињски: „Санак спава“, певају чланови срп. пев. дружине из Сомбора. 7. Николајевић: „Песма из Србије“, пева мушки збор ст. футошке пев. дружине. 8. Ђорђевић: „У колу“, пева меш. збор ст. футошке пев. дружине.

Одабрани квартет сомборског певачког друштва дошао је са коровођом Ђуром Цвејићем учитељем да суделује на овој забави. Чланови квартета су П. Томић, Пера Љалошевић, учитељ, Ст. Купусаревић, ђакон и С. Благојевић. Вештина и лепота њихова певања освојила је слушаоце. В. Увалићева вешто и с разумевањем је приказала декламацију „Крв и сузе“ од Змаја. Ђока Гајин је као припознати одличан певач изненадио својим лепим певањем слушаоце који га дотле нису чули, а футошко певачко друштво у својој домаћинској улози с похвалом и признањем морамо споменути, јер је достојно било пристало уз госте вештаке певаче, а с тим се нарочито може дичити њихов коровођа Лаза Вукотић, учитељ.

Једна лепа околност мора се нарочито истаћи за пример. У Ст. Футогу има четири учитеља, учитељица и забавиља. Међу њима постоји такав братски споразум да је то сваке хвале вредно. И овом приликом су они сви као један настојали да све спреме за збор и за забаву испадну што боље и то им је пошло за руком. Где таква братска слога влада друкчије и не може бити. Ми то истичемо за углед и другој нашој браћи, јер само ће тако бити снажни и напредни. А друговима нашим у Ст. Футогу захваљујемо на труду са жељом да се и даље тако братски пазе и сложено раде. То нам треба и то ће нас подићи мети којој сви тежимо.

Преглед књига.

Извештај о срп. в. дев. шк. у Панчеву за 1911./12. шк. год. Школи је година 38, а извештају 26. Саставила *Даница Илић*, управитељица. На првом месту је опроштајна беседа катихете О. Давидовића, коју је говорио у име учит. збора на опелу Мите Топаловића

5. јан. о. г. Затим реч у славу добротвора те школе Каменка Јовановића, који је у спомен своје пок. жене Марије основао задужбину од 75.000 К. За овим је расправа: „Школа и дом“, од Ђ. Ж. Остали део извештаја доноси званичне податке о властима школе, наставничком збору, школ. згради, школ. намештају, училима, стању здравља ученица, школском фонду, заклади за награду сиромашних ученица, стипендијама и потпорама, наставној основи, школ. предметима и броју недељних часова, о писменим радњама, васпитању и дисциплини, конференцијама, успеху ученица, статистичким податцима, важнијим наредбама школ. власти, школ. летопис и школ. објава.

Примљено је 90 ученица, а испитано 85. Из Угарске било их је 78, из Хрватске и Славоније 2, из других земаља 5. Из самог Панчева било их је 50.

Православних 84, римокат. 1.

По успеху било их је: одличних 8, врло добрих 11, добрих 41, довољних 23, недовољних из једног предмета 1, из више 1. — Фонд те школе са разним закладама износио је на крају 1911. год. К 272.971·57. Заклада за награду сиромашним ученицама К 3000.— Из св. савског фонда примило је 11 ученица потпоре, у свему 516 К. Осим тога одела из појединих заклада, цркв. општине и других добротвора.

Извештај о срп. вишој дев. шк. у Сомбору за 1911./12. год. Уредио *Ј. Благојевић*, управитељ.

У овој школи уписано је и испитано 68 ученица, а било их је из Угарске 59, Хрв. и Слав. 7, из других земаља 2. Из места је било 36 ученица. Српкиња 66, Мађарице 2. Православних 66, римокат. 2. Одличних 13, врло добрих 19, добрих 26, довољних 8, недовољне 3.

Школа постоји 37 година, а издржава се из просветног фонда сомборске црквене општине, чије је чисто имовно стање било крајем 1911. г. 156.113 К 73 пот. и из закладе српских госпођа. Сабор је обуставио припомоћ овој школи од К 7200.— Може се забележити као знак времена, да је сомборска општина спала на то да ову школу новчаним жртвама издрже њени учитељи, тако су од својих плата жртвовали учитељице А. Михалчићева, Ј. Павловићева и Д. Дамјановићева свака од своје плате по К 600.—, јер су се задовољиле с платом од К 1000.— место К

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

1600— колико им припада, затим Олга Петровић, жртвовала је свој хонорар од 220 К и катихета М. Павловић 960 К. Но извештај вели, да се они надају да ће им се то накнадити.

Можда би неки „апостоли“ народни, који народ алармирају против учитељских плата, то и желели, да се свугде овај систем заведе, те да учитељи служе „у пола цене“ или можда и бесплатно, док се они са народне непросвећености и безазлености сваким даном све боље гоје.

Б е л е ш к е.

Подизање српских школских зграда у будимској епархији. На Малу Госпојину освећена је нова школска зграда у Бати. На њезино зидање је утрошено нешто преко 10½ хиљада круна, од тога су Срби у Бати дали 2700 кр., Евген Думча и супруга му Петронела 3500 кр., а осталих 4386 кр. добивено је из народних прилога. За 14 сиромашних школа у будимској епархији скупљено је досад преко 100.000 круна. У Бати је школска зграда готова, у Салци, Јанчугу, Вемену, Доњој Нани, Вилању, Мађарбоји, Мечци и Калазу граде се нове школе, а ускоро ће се отпочети градња школа и у Српском Гарчину, Шумберку, Литоби и Чипу.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примно је у *септембру* о. г.: од г. *Милорада Мијајковића*, пароха у Маринци 102 К чланарине. — Од г. *Милована Тодорића*, равн. учитеља у Добринци 20 К чланарине. — Од г. др. *Душана Путиника*, адвоката у Ст. Павови 2 К уписнине и 18 К чланарине. — Од гђе *Милице удове К. Малешашког*, забавиље у Варјашу 5 К прилога уместо венца на гроб своје пок. мужа *Крсти*.

Положио испит за учитеља грађанске школе. Ових дана је г. Предраг Цуцин учитељ у Земуну пред краљевским поверенством у Загребу положио с одликом испит за грађанске школе из математике, физике, природних наука, слејда и економије.

Награђена учитељица. *Ангелина Терзина* учитељица у Срп. Крстурџу добила је од министарства просвете годишњи лични доплатак од 200 К.

Промене у учитељству. За учитеља у Мартопошу изабран је једногласно Димитрије *Стојачић*, досадашњи учитељ у Мохачу.

Српске Земљорадничке Задруге. По извештају за 1911. г. има свега 312 срп. земљор. задруга. У њима има 11.743 задругара. По занимању било је у Задругама 143 учитеља, 137 свештеника, 128 трговаца, 562 занатлије, 10.520 ратара, 84 надничара и 179 осталих. Као што се види и ту су учитељи од интелигенције најјаче заступљени, али високу господу не видимо ту. Но кроз каквих 50 година знаће та господа ипак и учитељево задругарство и деловодство у Задрузи, стрпати у оквир облигатних учитељевих дужности, као што су стрпали у току дугог запуштеног нашег друштвеног стања и појање у учитељеву облику, те се сад буне кад учитељи хоће да стресу са себе тај неправедно натурени јарам.

Просветни буџет Русије за 1913 годину. По основи владе, и издатци за просвету предвиђени су са 136,700.000 рубаља, за 19½ милијуна више од прошле године. Од тога отпада на више образовање 7,700.000, на средње заводе 31,800.000 (7 милијуна више него прошле године), на основне школе 56,100.000 (за 7,800.000 рубаља више од прошле године). За дотације професорима у сврху студија одређено је 186 хиљада рубаља.

Забавишта у Аустрији. Ове године навршило се 50 година од како постоје у Аустрији забавишта, а 40 је година како им је ударен правни темељ. Уз то су се овог лета први пут скупили забавиље на саветовање у јачем броју. Чекао их је огромни материјал за расправљање, те се могао предузети од тога само један део, а за друга питања спремити терен за идуже састанке. Расправљало се о односима између забавишта и основне школе, а та су питања једнако важна како за забавиље, тако и за учитеље и учитељице. Опширан извештај о томе изишао је у књизи „Bericht über den I. österr. Kindergärtnerinnentag.“

Пољски Грунвалдски дар има до сад записаних 1,598.748 К. Од тога је уплаћено 851.220 К. Први милијун одређен је за пољске школе у крајевима где живе Пољаци у мањини. До сад је дато у Галицију 351.000 К, у Шлезивију 200.000 К, у Моравску 17.000 К. Трошкови за три нове пољске школе у Моравској износе око 270.000 К. За пољску

гимназију у Шлезии одређено је још 25.000 К уз пређашњих 110.000 К. Ускоро треба да изда „Towarzystwo szkoly ludowej“ 871.000 К, а недостаје му још 182.000 К. Осим тога треба стално прилагати за досадање школе тога друштва, што износи годишње 250.000 К. Пољски листови држе, да ће та њихова Школска Матица бити и у будуће обилато потпомогнута прилозима, јер би се иначе морале неке школе затворити, што би било веома штетно за Пољаке у тим крајевима где су у мањини.

Народне школе у разним државама. У Немачкој има 59.991 школа са 9,828.800 ученика, на 10.000 становника долази 1567 школ. деце, У Француској има 82.000 школа, са 5,562.480 деце, на 10.000 станов. долази 1419 ђака. У Енглеској има 32.435 школа, са 7,633.000 ђака, на 10.000 ст. долази 1477 ђака. У Аустро-Угарској има 39.888 школа, са 5,548.640 ђака, на 10.000 ст. долази 1345 ђака. У Италији има 61.777 школа са 2,859.120 ђака, на 10.000 ст. долази 836 ђака. У Русији има 84.316 школа са 6,465.000 ђака, на 10.000 ст. долази 347 ђака.

Три учитеља, три ђака. У многим крајевима Француске (Vendée, Anjon и Bretagne) иде у школу мало деце. У Bossière de Montaigu плаћа француска држава учитеља за мушку школу са 2000 К, подучитеља са 1600 К и учитељицу за женску школу са 1800 К и све то троје имају свега три ученика.

„Pelikan Special“. Позната светска фирма **Günther Wagner** израдила је нову врсту гуме за брисање. Фабрикат је тако брижљиво израђен да сваки потез оловке брзо и чисто скида. Ванредно је добар фабрикат за брисање већих површина на хартији, хартију не дере и веома незнатно троши. Не ломи се и дуго траје. „Pelikan Special“ је поуздана и штедљива гума за брисање. Многе изјаве признања фирми **Günther Wagner** сведоче, да ће се та гума одомаћити свугде. Па и нарочита зеленкаста боја гуме, која је разликује од других гума у трговини подићи ће јој потрошњу, а уз то није скупа од других добрих гума. „Pelikan Special“ може се набавити у свакој бољој књижари и папирници у 13 разних величина од К—06 до К 1·80 по комаду.

Уредништво „Шк. Гл.“ добило је ову гуму и може је без зазора препоручити.

Учитељска књижара „Натошевић“ даје 20% рабата на школске књиге које је издала Српска Манастирска Штампарија, а на државна издања 6%.

ЈАВАН РАЧУН

примања и издавања, приликом држане забаве у Ст. Футогу 2. октобра на дан ереског учит. збора.

1. Примање:

а) од улазница	97 К — пот.
б.) добровољних прилога	68 „ 60 „
	Свега . 165 К 60 пот.

2. Издавање:

	63 „ 90 „
	101 К 70 пот.

Приложише: Г. Г. Др Павлае 3 К, А. Варађанин 3 К, М. Ђурошевић 2 К, Ј. Ђермановић 2 К, М. Бендић 1 К, Ж. Стефановић 1 К, Ј. Миладиновић 1 К, Д. Мокић 1 К, Ж. Кољевић 1 К, Ђ. Милић 2 К, К. К. Поповића 2 К, Ђ. Михајловић 2 К, К. Панић 2 К, К. Цвејић 1 К, Др. Ј. Лалошевић 9 К, С. Купусаревић 1 К, М. Мојић 1 К, Химел 1 К, Љ. Шашина 1 К, М. Калуђерски 2 К, П. Јовановић 2 К, М. Касапов 1 К, К. Клајзнер 7 К, Др. Јелешић 3 К, Ђ. Гајин 1 К, Д. Ракића 1 К, Вл. Алексић 1 К, Д. Ружић 5 К, Др. Строне 2 К, Карасек 1 К, Кавка 1 К, М. Рошић 2 К, М. Радованов 20 потура. Н. Н. 40 пот.

Свега 68 К 60 пот.

Свима приложницима уердна хвала.

Ст. Футог, 2. окт. 1912.

Д. Мокић
благајник

Ж. Алексић
зам. председник.

Књижевни оглас.

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА, ХХI, наредно коло, у велико се штампа и чланови, као и повереници, треба да похитају са скупљањем чланарине од старих и нових чланова. У прошлој г дини растурило се 11 000 комплета, али је то, за данашње наше културне прилике, мало. Сваки се од нас мора заузети да се *Српска Књижевна Задруга чим прв растура годишње у 25.000 примерака*, што за цео српски народ није велики број. *Узимати кола Српске Књижевне Задруге (6 К годишње!)* је најобичнија дужност сваке српске писмене куће, од ратарске до владичанске. У српској писменој кући у којој се не љаве књиге Српске Књижевне Задруге, у тој је тамна светлост о својој нацији. Повереници треба да развију што живљу радљивост за растурање Задружних књига, и да, поред пописа е члановима Задружним, воде попис и оних, нарочито из интелигенције, који неће да узимају књиге Књижевне Задруге. *Које је замлетно до поручије и шаље новац Задружној Управи, нека своју поручију и новац пошаље на адресу: Napredak — Zetinj*, које је Главно Заступство Српске Књижевне Задруге.